
UNGÁR ISTVÁN*

KÖNNYFÁTYOL

Ha van, aki könnyektől párás szemmel – szemüveggel – szemlélte a világot, úgy bizonyára Franz Schubertnek hívták. Nemcsak a bánat fakasztotta könnyeit, hanem egy mélyről feltörő élet-meghatódottság is. Irgalmatlanul kevés jutott számára belőle: 31 esztendő. Amikor darabjai az azonos nevű dúr hangnem bölcs s egyúttal vigasztalhatatlan mosolyába mennek át, a fájdalom súlyához valami megmagyarázhatatlan nem evilági szépség is társul.

hohe Stimme (Orig.)

Gute Nacht
Lied aus dem Zyklus "Die Winterreise"
D. 911 (op. 89), Nr. 1

Franz Schubert (1797–1828)
Text: Wilhelm Müller (1794–1827)

Mäßig

Singstimme

Klavier

fp

pp

legato

7 Fremd bin ich ein - ge - zu - gen, fremd zieh ich wie - der - aus. Der muß
ich kann zu mei - ner Rei - sen nicht wä - len mit der - Zeit, muß

12 Mal war mir ge - wo - gen mit man - chem Blu - men - strauß. Das Mäd - chen sprach von
selbst den Weg mir wei - sen in die - ser Dun - kel - heit. Es zieht ein Mon - den

17 Lie - be, die Mut - ter gar von. Eh, das Mäd - chen sprach von Lie - be, die
- schat - ten als mein Ge - fähr - te... mit, es zieht ein Mon - den - schat - ten als

© 2007 by Stretta Music / www.stretta.de STR 2874

[Thomas Quasthoff & Daniel Barenboim performs Gute Nacht of Schubert's Winterreise \(6:04\)](#)

Thomas Quasthoff (ének) és Daniel Barenboim (zongora)

A Gute Nacht (Jó éjszakát) c. vándorló dal, amely a Winterreise (Téli utazás) ciklust indítja, szinte elviselhetetlen gyönyörűséget okoz, amint lefelé tartó moll dallamának sötétsége úgy kap a fényes dúrban feloldozást, hogy tehetetlen keserűség váltja ki a kényszerű mosolyt. Így azután még szívszorítóbbá válik.

Végül az utolsó pillanatban vissza is zuhan a moll alaphangnembe. Ez reményvesztett, tisztalelkű ifjú vágyait és csalódottságát tárja fel a részben strófikus szerkezetű dal, amely egy céltalan, mégis útkereső bolyongás kezdete. Önmaga elől menekül a kilátástalan jövőbe. Ez az érzékeny és nagyon is sebezhető fiatalember egész élete során vándorol s eközben valamiféle csodára vár, amely sohasem fog bekövetkezni, ám a vándorút maga csoda. Remény a reménytelenségben. Könnyektől terhelten, fáradt, meggyötört szívvel, de az úton végig kell menni. Ismerjük jól ezt a vándort. Végigdalolta tragikusan rövidre szabott vándorútját. Boldogtalanságát a dalolásban megbúvó boldogság feledtette.

Tränenregen

Wilhelm MüllerFranz Schubert

Ziemlich langsam.

1. Wir
2. Und
3. Und

5
sa - ßen so trau - lich bei - sam - men im küh - len Er - len dach, wir
sah - nach kei - nem Mon - de, nach kei - nem Ster - nen - schein, ich
in - den Bach... ver - sun - ken der gan - ze Him - mel schien, und

9
schau - ten so trau - lich zu sam - men hin - ab in den rie - seln - den Bach.
schau - te nach ih - rem Bil - de, nach ih - ren Au - gen al - lein.
wol - lte mich mit... hin - un - ter in sei - ne Tie - re ziehn.

Franz Schubert - Die schöne Müllerin, op. 25 (795) - X. Tränenregen (4:09)
Dietrich Fischer-Dieskau (ének) és Schiff András (zongora)

A Téli utazást megelőzően a Szép molnárlány (Die schöne Müllerin) ejtette rabul. Mindkét alkalommal Wilhelm Müller versei ihlették. E korábban született dalciklushoz tartozik a Tränenregen (Könnyeső) című megejtően költői szépségű dal. Idilli képpel kezdődik. A természet ölelő nyugalmaiban békésen csörgedezik a vándor legfőbb bizalmasa, és tanácsadója: a patak. A hatnyolcados ritmusú

ringatás, a bővített hármashangzat zongorakíséretből dúr hangnembe érkező dal mintha ígéretet rejtene a fiú részére. Az első zenei szakasz három strófából áll. Némi derűt sugároz. A csendes tájba olvad a patak tizenhatos mozgású, olykor fel-felbukkanó, szelíd csordogálása – és ott van a lányka is, akit csak távolból mer szeretni oly nagyon a félénk ifjú. A környezet, a körülmények akár bátorítást adhatnának a közeledésre, de a molnárlány iránti szerelmet még saját magának sem meri bevallani. A második zenei szakasz mindössze egy versszak. Beárnyékolja a váratlan moll fordulat. Komor hangulatát betetőzi, hogy a szeretett lányka egyszer csak hirtelen megszólal egy *ta hang* baljós, nyolcad értékű felütésével: „es kommt ein Regen” (eső lesz), majd egy kecses, kedves dúr motívummal folytatja: „ade! ich geh’ nach Haus.” (... hazamegyek). A fiatalemberről tudomást sem vesz. A rövidke dúr frázis magában hordozza azt a kellemet és finom bájt, amely ekkor mázsás súllyal nehezedik a vándor szívére. Elszalasztott alkalom, mely talán soha nem tér vissza. Lemondás a lehetőségről a molnár számára a nap végére. Lesz valóban eső? Nem tudjuk. A könnyeső azonban megered befelé akkor is, ha nem halljuk, csak érezzük, mert kiénekelhetetlen marad. A költészet és a zene félre áll s éppen ez által csempészi belénk azt, amit elhallgat: a könnyeket. Az elérhetetlen, bennünk ragadt szerelem varázsát e vándorlegénynél jobban nem ismeri senki. A zongoraszólam utójátéka visszahozza ugyan a dúr hangnem simogató álmodozását, de azután az elsírt mollban tesz pontot a mű végére. Mini dráma. Ilyen fokú intimitásra csak a dal műfaja képes. Erre még s legbensőségesebb operaária is alkalmatlan.

Azt tudjuk, hogy a könnyektől párás szemű – szemüvegű – vándordalnok Franz Schubert, aki a patak társaságában rója az utat, vagy zord téli tájon barangol, mert egyedül a vándorlás ad értelmet életének. Ám örömben, bánatban egyaránt megtalálja a szépséget, mert a muzsika nem hagyja cserben. Éppen az ajándékozza meg a könnyfátyollal is, amiért nem maradt hálátlan (An die Musik).

An die Musik - Schubert - Dietrich Fischer-Dieskau (3:15)

Schubert: An die Musik, D. 547

Dietrich Fischer-Dieskau (ének) és Gerald Moore (zongora)

© Idéale Audience / Img Artists / BBC

Mai felgyorsult és felszínes korunkban tudunk-e még vándorolni, titokban szeretni, beszélgetni a patakkal vagy emlékezni a múltra egy hársfa tövében?! (Der Lindenbaum)

Polgár László - Schubert: Der Lindenbaum (A hársfa) (4:16)

Polgár László (ének) és Jandó Jenő (zongora) (1975)

Egy beteljesült szerelem felhőtlen boldogságát énekelte meg Robert Schumann a *Frauenliebe und Leben* (Asszonyszeretem, asszonysors) nyolc dalból álló dalciklusában, amely a bimbózó szerelemtől a várandósság gyönyörűsége okozta könnyes megindultságon keresztül, a repdeső örömben fürdőző bölcsődal után az özvegység tragédiájába torkollik. A költő: Adalbert von Chamisso.

Schumann - Frauenliebe und -leben - Baker / Parsons (25:22)

Robert Schumann: Asszonyszeretem, asszonysors, op.42

Janet Baker (ének) és Geoffrey Parsons (zongora)

Seit ich ihn gesehen **0:00**

Er, der Herrlichste von allen **2:59**

Ich kann' nicht fassen, nicht glauben **6:29**

Du Ring an meinem Finger **8:24**

Helft mir, ihr Schwestern **11:36**

Süsser Freund, du blickest **13:42**

An meinem Herzen, an meiner Brust **19:06**

Nun hast du mir den ersten Schmerz getan **20:29**

Robert Schumann „Asszonyszeretem, asszonysors c. dalciklusa itt olvasható magyarul,
Gábor Ágnes nyersfordításában:

SCHUMANN CHAMISSO Frauenliebe und Leben ...A

Heinrich Heine versekre komponálta Schumann merőben más hangvételű, fájdalom teli dalciklusát: *Dichterliebe* (A költő szerelme). A Schubert dalciklusok közvetlen utódai ezek az érett romantika időszakából. A legapróbb dolgokra is rezonáló művek fogékonyságát tükrözik az ilyen vallomásdalok. A szemet elhomályosító, ám a lelket megtisztító könnyeknek Schumannnál is meghatározó szerep jut, akár szomorúság, akár öröm a forrásuk.

Dichterliebe Complete - Fritz Wunderlich - Schumann (28:41)

Robert Schumann: A költő szerelme, op. 40 – dalciklus (1840)

Fritz Wunderlich (ének) és Hubert Giesen (Piano)

1. Im wunderschönen Monat Mai **0:00**

2. Aus meinen Tränen sprießen **1:30**

3. Die Rose, die Lilie, die Taube, die Sonne **2:26**

4. Wenn ich in deine Augen seh **3:00**

5. Ich will meine Seele tauchen **4:30**

6. Im Rhein, im heiligen Strome **5:29**

7. Ich grolle nicht **7:17**

8. Und wüßten's die Blumen, die kleinen **8:35**

9. Das ist ein Flöten und Geigen [9:58](#)
10. Hör' ich das Liedchen klingen [11:32](#)
11. Ein Jüngling liebt ein Mädchen [13:29](#)
12. Am leuchtenden Sommermorgen [14:31](#)
13. Ich hab' im Traum geweinet [17:18](#)
14. Allnächtlich im Traume [19:58](#)
15. Aus alten Märchen winkt es [21:33](#)
16. Die alten, bösen Lieder [24:12](#)

Robert Schumann: A költő szerelme c. dalciklusa itt olvasható magyarul, Gádor Ágnes nyersfordításában:

[Schumann: Dichterliebe, op. 48](#)

Frédéric Chopin tüdőbetegségére gyógyulást remélve Malliorcán kúrálta magát George Sand kíséretében. Egyik nap az író nő egy baráti társasággal kirándulni készült. Ám a legyengült szervezetű lengyel muzikus színi nem tarthatott velük. Amikor magára maradt – a legenda szerint – eleredt az eső. Magányosan, betegen depressziós hangulatba került. E borongós pár óra alatt komponálta a híres 15. Desz-dúr „Esőcsepp” zongoraprelűdjét. A triós szerkezetű darab édesen melankolikus dallamát a basszusban egy monoton, kopogásszerű orgonapont veszi körül. A mollból kiinduló középrész tragikus, halálközeli látomásában a kopogás végzetesen elsötétül, fenyegető dübörgéssé erősödik. A visszatérő vigasztaló dúrmelódia már nem bújhat ki a középső szakasz baljóslatú emléke alól. Csüggedten vesz búcsút a 24. prelűd leghosszabb darabja. Esőcseppek?! Vagy valami más?! Egy biztos az Esőcsepp prelűd Chopin hatalmas zongorairodalmának egyik legpoétikusabb alkotása. A könnyfátyol sem letagadhatatlan.

[Koncertek a Pesti Vigadóban - Bogányi Gergely előadja: F. Chopin: Desz-dúr Prelude \(Esőcsepp\) \(6:13\)](#)

Az, hogy milyen könnyelábadt szemmel, milyen áhítattal tekintett az amúgy mogorvának tartott Beethoven a Fidelio bilincslevételének torokszorító, ünnepélyes szertartására, miként válik imává a VI. (Pastorale) szimfónia hálaadó természetimnusz a zárótétel utolsó pár ütemében, külön tanulmányt érdemelne.

[Ludwig van Beethoven- Symphony No. 6 in F major, op. 68 "Pastoral" - Dirección Leonard Bernstein \(48:19\)](#)

Ludwig van Beethoven - Symphony no. 6 in F major, Op. 68 "Pastoral"
Bécsi Filharmonikus Zenekar, vezényel Leonard Bernstein
Az V. tétel (A „hálaadó természetimnusz” kezdete **36:04**-től)

Hol van még Mozart Figaro házassága c. operájának könnyáztatta befejező megilletődött jelenete?! Valójában a teljes mozarti életmű?!

- Mozart, W. A : Figaro házassága IV. felvonás (34:02)

Kalmár Magda, Sass Sylvia, Bordás György, Melis György, és Takács Klára, a Magyar Állami Operaház zenekara, vez. Ferencsik János
(1977-es hangfelvétel, magyarul)

)Keresném, de nem találok a megfelelő szavakat arra, hogy mekkora hatást gyakorolt rám az elhullajtott könnycsepp, amelyik Bartók Béla Gyermekeknek c. zongoraköteteinek második füzetében a Csillagok, csillagok... kezdetű magyar népdalfeldolgozásban az *f-moll* lezárás előtt – amelybe a szerző a népdalt helyezte – az eredeti formában egy *c-d* nagyszekund disszonanciájában bújik meg. Számomra megmagyarázhatatlan a későbbi amerikai, amelyből nemcsak, hogy kimarad ez a gyöngyszem, de ráadásul, érzésem szerint, oda nem illő dúrhármassal zárul. nekem nagyon hiányzik az a könnycsepp, amelyet a moll hangnem ejt mielőtt elköszönne.

Csil - la - gok, csil - la - gok szé - pěn ru - gyok - ja - tok!
A szé - gény - le - gény - nek u - tat mu - tas - sa - tok!
Mu - tas - sa - tok u - tat a szé - gény - le - gény - nek;
nem ta - lál - ja há - zát a sze - re - tő - jé - nek.

Gyermekeknek - Csillagok, csillagok, II. kötet No. 33 (1:47)

Bartók Béla: Gyermekeknek II. kötet 33. darab

Kadosa Pál (zongora)

© 1955 HUNGAROTON RECORDS LTD.

Van-e szebb sírás annál, amelynek a 27 egyneműkari kötet Párnás táncdalában tanúi lehetünk játékos, izgalmas ritmikai keretbe ágyazva bagoly asszonyka és fehér gerlice panaszánál? A puszta malom cserfa gerendáján sétikálva egymást faggatják. Meg is válaszolják: „Hogyisne sírnék...” Bagoly asszonyka a leányságát, míg a gerlice „rengő bölcsőben” elvesztett síró gyermekét siratja. Bagoly asszonyka lefelé ívelő szerény dallamával szemben, fehér kis gerle

(leányanya) kétségbeesetten felfelé kúszó melódiája áll. Könnyeik egybeolvadnak a táncdal változatos ritmusával. Pontosan ez által válnak oly megrendítően szívfacsaróvá. Vigasztalni szeretnénk, de elröppennek és ismét „üres, puszta a malom”. Pár percnyi darabban szeletnyi élet. Sőt talán annál is több! Művészet, mely olykor összeköt a mennyországgal.

NŐIKAR

Párnás táncdal

*Pusztá malomba
Cserfa gerenda,
Rajta sétikál
Bagoly asszonyka.*

*Utánna sétál
Fehér gerlice:
- Mért sírsz, mért sírsz te
Bagoly asszonyka?*

*- Hogy is ne sírnék,
Fehér kis gerle:
Honn felejtettem
Záros lúdám,*

*Benn felejtettem
Gyöngyös pártám.
Jaj, gyöngyös pártám,
Szép záros lúdám!*

*Pusztá malomba
Cserfa gerenda,
Rajta sétikál
Fehér gerlice.*

*Utánna sétál
Bagoly asszonyka:
- Mért sírsz, mért sírsz te
Fehér gerlice?*

*- Hogy is ne sírnék,
Bagoly asszonyka:
Honn felejtettem
Rengő bölcsőmet,*

*Rengő bölcsőben
Síró gyermeket.
Jaj, rengő bölcsőm,
Síró gyermekem!*

Bartók Béla
(1881–1945)

Con moto ♩ = 104

Raj - ta sé - ti - kál
Cser - fa ge - ren - da, Raj - ta sé - ti - kál
Pusz - ta ma - lom - ba Cser - fa ge - ren - da, Raj - ta sé - ti - kál

Bagoly asszony - ka. U - tán - na sé - tál Fe - hér ger - li - ce:
Bagoly asszony - ka. U - tán - na sé - tál Fe - hér ger - li - ce:
Bagoly asszony - ka. U - tán - na sé - tál Fe - hér

EDITIO MUSICA BUDAPEST

H-1370 Budapest, P.O.B. 322 • Tel.: (361) 236-1100 • Telefax: (361) 236-1101

E-mail: musicpubl@emh.hu • Internet: <http://www.emh.hu>

© 1937 by Magyar Kórus, Budapest

© Copyright assigned 1950 to Editio Musica Budapest

Printed in Hungary

Z. 1935

Ungár Imre (1909-1972) Liszt Ferenc- és Kossuth-díjas zongoraművész, zeneakadémiai professzor fiatalkori portréja
(bmc.hu)

Frédéric Chopin 2. prelúd Ungár Imre előadásában:

[e-moll prelúd, op. 28, No. 4 \(2:09\)](#)

[Desz-dúr prelúd, op. 28, No. 15 \(5:39\)](#)

Édesapám: Ungár Imre zongoraművész nem könnyezhetett a szó fizikai értelmében, mert még kisgyermekként elvesztette szeme világát. Üvegszemét nem önthette el könny sem a gyász, sem a derű, sem a muzsika kínálta boldogság vagy megrendültség idején. A külső ember számára észrevehetetlen, ám annál inkább valóságos könnyei belül folytak. Az ő könnyfátyolán át kerülhettem a nagy zenék közelébe. Ez adott értelmet életemnek és ma is. A jövő évben már félévszázada, hogy itt hagyott minket. Pokolian hiányzik.

Jó lenne odaállni Mozart A varázsfuvola c. operájának tündöklő zárókórusába és meghatottan elfogódva énekelni a diadalmas könnyektől körülvett, négyszer megisméltődő, nemes veretű, szilárd akkordoszlop részeseként a művészet isteneihez, akik édesapámon keresztül szólítottak meg, hogy: „Dank!” (Köszönet)

[Mozart: Die Zauberflöte 1995 EN/DE/IT sub - Muti; Groves, Rost, Loukianetz, Keenlyside, Hölle \(full\) \(2:53:11\)](#)

Magyar nyelvű felirattal

Az opera fináléjának kezdete: **2:44: 39**

Tamino – Paul Groves; Pamina – Rost Andrea; Az Éj királynője – Victoria Loukianetz;
Sarastro – Matthias Hölle; Papageno – Simon Keenlyside; Papagena – Lisa Larsson.

Karmester: Riccardo Muti. Közreműködik a milánói Teatro alla Scala ének- és zenekara
RAI 5 TV Broadcast (1995)

***Ungár István** ének-zenetanár, karnagy (budapesti Kölcsey Ferenc és Fazekas Mihály Gimnázium), szaktanácsadó, a Parlando állandó munkatársa.